

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ-ΕΣΠΑ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
(ΕΥΔ ΕΠΑΕ)
Μεσογείων 56, 115 27 Αθήνα

ΕΡΓΟ:
ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ (ΕΣΠΑ 2014 – 2020)

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ Α
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ
ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
«ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ» (ΕΣΠΑ 2014–2020)
(ΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ)

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ:

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΕ

ΑΒΕΡΩΦ 30, 104 33 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 210 8214407, FAX: 210 8225755
E-mail: speed@speed.gr

ΙΟΥΛΙΟΣ 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής Ανάπτυξης

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης -
Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

ΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα **Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ)** έχει συνταχθεί με σκοπό την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του **Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα, Καινοτομία» (ΕΠΑνΕΚ)**, το οποίο αποτελεί το μέσο για την επίτευξη των στόχων της αναπτυξιακής στρατηγικής της χώρας στους τομείς της επιχειρηματικότητας, της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας για την προγραμματική περίοδο 2014 - 2020.

Έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία κατάρτισης της ΣΜΠΕ και η διαβούλευση με την αρμόδια Υπηρεσία του ΥΠΕΚΑ (Ειδική Υπηρεσία Περιβάλλοντος). Η διαδικασία διαβούλευσης με τις αρμόδιες υπηρεσίες και το ενδιαφερόμενο κοινό θα ξεκινήσει άμεσα.

Σκοπιμότητα και στόχοι του Προγράμματος

Λαμβάνοντας υπόψη τους στρατηγικούς περιβαλλοντικούς στόχους, όπως διαμορφώνονται από τις νομοθετικές απαιτήσεις και τα στρατηγικά κείμενα, πραγματοποιείται στο πρώτο αυτό στάδιο η αξιολόγηση των προτεραιοτήτων και της συνολικής στρατηγικής του Προγράμματος, σε σχέση με του στρατηγικούς στόχους για το περιβάλλον. Επιδιώκεται με αυτό τον τρόπο μία ολοκληρωμένη προσέγγιση όσον αφορά στη συμμόρφωση των προτεραιοτήτων του Προγράμματος με τις στρατηγικές περιβαλλοντικές κατευθύνσεις. Στον πίνακα που ακολουθεί καταγράφονται οι κυριότεροι περιβαλλοντικοί στόχοι.

Πίνακας: Περιβαλλοντικοί Στόχοι

Τομέας Ελέγχου		Περιβαλλοντικός Στόχος
Ατμόσφαιρά, κλίμα	A1	Τήρηση ορίων ατμοσφαιρικής ρύπανσης και μείωση των εκπομπών αερίων ρύπων και αερίων του θερμοκηπίου
	A2	Αύξηση ενεργειακής εξοικονόμησης και ενεργειακής αποδοτικότητας κτηρίων, βιοκλιματικός σχεδιασμός
	A3	Ενίσχυση του ρόλου των ΑΠΕ
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα και Πανίδα	B1	Συμβολή στη μείωση της απώλειας της βιοποικιλότητας (οικότοποι, είδη χλωρίδας και πανίδας, απειλούμενα είδη)
	B2	Εφαρμογή ολοκληρωμένου σχεδιασμού για την προστασία και διατήρηση των προστατευόμενων περιοχών
Υδατα	Y1	Συμβολή στην προστασία, αναβάθμιση και αποκατάσταση της ποσοτικής κατάστασης των υδάτων με την ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων – εξοικονόμηση νερού
	Y2	Μείωση των ρυπαντικών φορτίων αποβλήτων που καταλήγουν στα επιφανειακά ή υπόγεια ύδατα

Τομέας Ελέγχου		Περιβαλλοντικός Στόχος
	Υ3	Καλή κατάσταση θαλάσσιων υδάτων
Έδαφος	Ε1	Ελαχιστοποίηση παραγόμενων αποβλήτων και συμβολή στη βιώσιμη διαχείριση τους
	Ε2	Προστασία εδάφους από διάβρωση – ερημοποίηση, προστασία δασών από πυρκαγιές – εκχερσώσεις που θα μπορούσαν να επιτείνουν τη διάβρωση
	Ε3	Συμβολή στην αειφόρο οργάνωση των χρήσεων γης
	Ε4	Προστασία εδάφους από ρύπανση
Υγεία Πληθυσμού	ΠΥ1	Μείωση της έκθεσης του τοπικού πληθυσμού στον θόρυβο
	ΠΥ2	Μείωση του πληθυσμού που εκτίθεται σε περιβαλλοντικό κίνδυνο
Πολιτισμός	Π1	Περιορισμός της αστικοποίησης εδαφών
	Π2	Προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και ενσωμάτωση στο σχεδιασμό της τοπικής αρχιτεκτονικής

Για τον τομέα ελέγχου «ατμόσφαιρα-κλίμα» το προτεινόμενο σχέδιο του ΕΠΑνΕΚ έχει μεγάλη αποτελεσματικότητα, καθώς μέσω των προβλεπόμενων δράσεων και ειδικά μέσω της έμφασης που δίνεται στην «πράσινη επιχείρηση» και την βιομηχανική συμβίωση, επιδιώκεται αρμονική συνύπαρξη ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος. Η μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και της αύξησης της ενεργειακής απόδοσης των βιομηχανικών υποδομών και η ανάπτυξη καινοτόμων μονάδων οι οποίες θα ρυπαίνουν λιγότερο θα συμβάλει στην βελτίωση της ατμόσφαιρας και του κλίματος. Οι νέες τεχνολογίες στον τομέα της μείωσης των αποβλήτων και του εξορθολογισμού της ανακύκλωσης, της βιώσιμης και αειφόρου χρήσης φυσικών πόρων και οι καινοτόμες απορυπαντικές τεχνολογίες θα έχουν ευεργετικά αποτελέσματα στον τομέα αυτό. Επιπλέον, ο στόχος για βελτίωση της αξιοποίησης του ενεργειακού δυναμικού της χώρας και μεγαλύτερη διείσδυση του ΦΑ σε όλους τους τομείς κατανάλωσης συμβάλλει στη μείωση των εκπομπών ρύπων καθώς και στην ενίσχυση του ρόλου των ΑΠΕ. Πρέπει να τονιστεί παρ'όλα αυτά ότι η αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής θα έχει αρνητικές συνέπειες, ειδικά εάν δεν τηρηθούν κάποιο κανόνες.

Για τον τομέα ελέγχου «βιοποικιλότητα-χλωρίδα και πανίδα» το σχέδιο με τις προβλέψεις που κάνει εκτιμάται ότι θα συμβάλει σημαντικά στην προστασία της βιοποικιλότητας, καθώς ο στόχος μιας βιώσιμης ανάπτυξης ενισχύει σημαντικά αυτήν την επιδίωξη. Η σύνδεση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς με στόχο την ανάδειξη περιοχών ιδιαίτερης φυσικής και πολιτιστικής αξίας, αλλά και η πρόβλεψη

για παρακολούθηση των οικονομικών δραστηριοτήτων, οι οποίες θα λαμβάνουν χώρα σε περιοχές ενδιαφέροντος θα συμβάλλουν σημαντικά στην διατήρηση και την προστασία τους. Σε αυτό θα πρέπει να προσθέσουμε την προσπάθεια για ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των περιοχών αυτών μέσω υποδομών υποδοχής, αλλά και την συνεργασία και ενημέρωση των φορέων των περιοχών αυτών οι οποίοι έχουν να παίξουν πολύ σημαντικό ρόλο. Η χρήση καινοτόμων τεχνολογιών στην διαχείριση των αποβλήτων μπορεί να επιφέρει πολύ ευνοϊκές αλλαγές στον τομέα της προστασίας της βιοποικιλότητας, ενώ οι δράσεις πρόληψης της ρύπανσης και απορρύπανσης θα βελτιώσουν την γενικότερη περιβαλλοντική κατάσταση. Πρέπει να αναφερθεί όμως ότι και σε αυτόν τον τομέα η αύξηση της βιομηχανικής δραστηριότητας θα έχει κάποιες αρνητικές συνέπειες, αν δεν ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα αντιμετώπισης.

Για τον τομέα ελέγχου «ύδατα» οι προβλέψεις του σχεδίου στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος και της προώθησης της αποδοτικότητας των πόρων θα έχει καλά αποτελέσματα στην προστασία των υδατικών πόρων. Οι δράσεις πρόληψης της παραγωγής αποβλήτων καθώς και η χρήση καινοτόμων τεχνολογιών και μεθόδων στην διαχείριση των αποβλήτων θα έχουν σημαντικά αποτελέσματα στο τομέα αυτό, αλλά η πρόβλεψη για αύξηση των βιομηχανικών δραστηριοτήτων θα έχει αρνητικές συνέπειες, ειδικά σε περίπτωση που δεν ληφθούν κατάλληλα μέτρα αντιμετώπισης τους.

Για τον τομέα ελέγχου «έδαφος» το προτεινόμενο πρόγραμμα έχει πολλές δράσεις σχετικές με την διαχείριση των αποβλήτων βασισμένη στις σύγχρονες αντιλήψεις, ενώ προβλέπονται και αντίστοιχες παρεμβάσεις ώστε να δημιουργηθούν και οι αναγκαίες υποδομές και να υιοθετηθούν κατάλληλες και καινοτόμες τεχνολογίες για το σκοπό αυτό. Το πρόγραμμα προωθεί επιπλέον την δημιουργία οργανωμένων υποδοχέων επιχειρηματικών και βιομηχανικών δραστηριοτήτων, το οποίο συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος ενώ ενσωματώνει και κριτήρια χωροθέτησης. Ωστόσο, όπως και σε άλλους τομείς ελέγχουν κρίνεται ότι η αύξηση της βιομηχανικής δραστηριότητας θα έχει αρνητικές συνέπειες στην παραγωγή των στερεών αποβλήτων και ταυτόχρονα η επιβάρυνση του τοπίου θα είναι σημαντική.

Για τον τομέα ελέγχου «πληθυσμός – υγεία» το σχέδιο μπορεί να συμβάλει στην βελτίωση των υπαρχουσών περιβαλλοντικών συνθηκών και κατά συνέπεια στην υγεία του πληθυσμού, καθώς οι χρήσεις καινοτόμων τεχνικών στοχεύουν στην ενίσχυση της πρόληψης της παραγωγής αποβλήτων, στη βέλτιστη διαχείρισή τους και στην εξοικονόμηση των φυσικών πόρων. Η ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας καθώς και δράσεις κατάρτισης των εργαζομένων πρόκειται να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας και να αναβαθμίσουν το επίπεδο των γνώσεων και δεξιοτήτων του πληθυσμού, το οποίο συνεπάγεται αύξηση του εισοδήματος και βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Για τον τομέα ελέγχου «πολιτισμός» η σύνδεση πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς θα βοηθήσει στην ανάδειξη προστατευόμενων περιοχών και περιοχών ιστορικής και πολιτιστικής σημασίας, γεγονός που θα βοηθήσει στην προστασία τους. Η διασύνδεση των τομέων τουρισμού και πολιτισμού, με την ταυτόχρονη αναβάθμιση του αγροτοδιατροφικού τομέα μπορεί να συμβάλει στην οικονομική

ανάπτυξη και την προσπάθεια για προσφορά υπηρεσιών και προϊόντων υψηλού επιπέδου.

Σύντομη περιγραφή του Προγράμματος

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα, Καινοτομία» ΕΠΑνΕΚ, υλοποιείται στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας. Το ΕΠΑνΕΚ είναι πολυτομεακό και πολυταμειακό (ΕΤΠΑ και ΕΚΤ) και θα χρηματοδοτεί μέσω των Ταμείων αυτών δράσεις για την εξυπηρέτηση των στόχων του ΕΣΠΑ 2014 - 2020 κυρίως της Χρηματοδοτικής Προτεραιότητας 1, αλλά και των 3, 4 (υποδομές ενέργειας) και 5 (διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και επιχειρηματικότητας), με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, την μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα με αιχμή την καινοτομία, και την αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η επισκόπηση της επενδυτικής στρατηγικής του ΕΠ.

Πίνακας: Επισκόπηση της επενδυτικής στρατηγικής για το ΕΠΑνΕΚ

Άξονας προτερ/τας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ¹ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ² ή ΠΑΝ) ³	Στήριξη της Ένωσης ⁴ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το επιχειρησιακό πρόγραμμα ⁵	Θεματικός στόχος ⁶	Επενδυτικές προτερ/τες ⁷	Ειδικοί Στόχοι που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα	Κοινοί και ειδικοί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
Άξονας Προτεραιότητας 1: Ανάπτυξη επιχειρηματικότητας με Τομεακές προτεραιότητες	ΕΤΠΑ	661.231.213	18,13%	1	1β	1.1. Αύξηση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και συνεργασιών για την ανάπτυξη καινοτόμου επιχειρηματικότητας σύμφωνα με την εθνική στρατηγική έρευνας και καινοτομίας για έξυπνη εξειδίκευση (στρατηγική RIS3)	Δαπάνη Ε&Α των επιχειρήσεων ως ποσοστό του ΑΕΠ

¹ Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

² Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

³ Πρωτοβουλία για την απασχόληση των νέων.

⁴ Συνολική στήριξη της Ένωσης (συμπεριλαμβανομένης της κύριας κατανομής και του αποθεματικού επίδοσης).

⁵ Στοιχεία ανά Ταμείο και άξονα προτεραιότητας.

⁶ Τίτλος του θεματικού στόχου (δεν ισχύει για την τεχνική συνδρομή).

⁷ Τίτλος της επενδυτικής προτεραιότητας (δεν ισχύει για την τεχνική βοήθεια).

Αξονας προτερ/τας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ¹ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ² ή ΠΑΝ) ³	Στήριξη της Ένωσης ⁴ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το επιχειρησιακό πρόγραμμα ⁵	Θεματικός στόχος ⁶	Επενδυτικές προτερ/τες ⁷	Ειδικό Στόχοι που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα	Κοινοί και ειδικοί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
		160.000.000	4,39%	2	2β	1.2. Αύξηση της προσφοράς ψηφιακών υπηρεσιών, εφαρμογών και ολοκληρωμένων λύσεων ΤΠΕ για τις επιχειρήσεις	Αριθμός ΜΜΕ και μεγάλων επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν ηλεκτρονικό εμπόριο στις επιχειρηματικές τους λειτουργίες
		883.922.739	24,24%	3	3α	1.3. Αποτελεσματικότερη αξιοποίηση νέων ιδεών και ανάπτυξη επιχειρηματικότητας, με εστίαση σε διεθνώς εμπορεύσιμα - εξαγωγίμα αγαθά και υπηρεσίες, κατά προτεραιότητα στους στρατηγικούς τομείς της χώρας	Αριθμός νέων επιχειρήσεων με εξαγωγική δραστηριότητα

Αξονας προτερ/τας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ¹ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ² ή ΠΑΝ) ³	Στήριξη της Ένωσης ⁴ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το επιχειρησιακό πρόγραμμα ⁵	Θεματικός στόχος ⁶	Επενδυτικές προτερ/τες ⁷	Ειδικοί Στόχοι που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα	Κοινοί και ειδικοί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
					3β	1.4. Αύξηση του μεγέθους της επιχειρηματικής δραστηριότητας και ανάπτυξη σύγχρονων επιχειρηματικών μοντέλων συνεργασίας, κατά προτεραιότητα στους εννέα (9) τομείς προτεραιότητας	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία που δημιουργείται από συνεργατικά σχήματα στις αλυσίδες αξίας των 9 στρατηγικών τομέων της χώρας
					3γ	1.5. Αναβάθμιση του επιπέδου επιχειρηματικής οργάνωσης και λειτουργίας των ΜΜΕ, κατά προτεραιότητα στους εννέα (9) στρατηγικούς τομείς της χώρας	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) των 9 στρατηγικών τομέων της χώρας
					3δ	1.6. Αύξηση εξαγωγών ελληνικών επιχειρήσεων, κατά προτεραιότητα στους εννέα (9) στρατηγικούς τομείς της χώρας	Εξαγωγές ελληνικών επιχειρήσεων στους 9 στρατηγικούς τομείς της χώρας

Αξονας προτερ/τας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ¹ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ² ή ΠΑΝ) ³	Στήριξη της Ένωσης ⁴ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το επιχειρησιακό πρόγραμμα ⁵	Θεματικός στόχος ⁶	Επενδυτικές προτερ/τες ⁷	Ειδικόί Στόχοι που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα	Κοινοί και ειδικόί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
		65.400.000	1,79%	4	4α	1.7. Αύξηση διείσδυσης των νέων μορφών ΑΠΕ στο ενεργειακό ισοζύγιο της χώρας	Ποσοστό διείσδυσης των ΑΠΕ από βιομάζα και γεωθερμία στο ενεργειακό ισοζύγιο της χώρας
		22.000.000	0,60%	6	6στ	1.8. Μείωση της παραγωγής αποβλήτων και της περιβαλλοντικής ρύπανσης από τη λειτουργία των επιχειρήσεων	Επενδύσεις επιχειρήσεων για τη διαχείριση αποβλήτων και περιορισμό περιβαλλοντικής ρύπανσης

Αξονας προτερ/τας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ¹ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ² ή ΠΑΝ) ³	Στήριξη της Ένωσης ⁴ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το επιχειρησιακό πρόγραμμα ⁵	Θεματικός στόχος ⁶	Επενδυτικές προτερ/τες ⁷	Ειδικό Στόχοι που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα	Κοινοί και ειδικοί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
Αξονας Προτεραιότητας 2: Προσαρμογή εργαζομένων, επιχειρήσεων και επιχειρηματικού περιβάλλοντος στις νέες αναπτυξιακές απαιτήσεις	ΕΚΤ	526.123.817	14,43%	8	8ε	2.1. Προσαρμογή των επιχειρήσεων και των εργαζομένων τους στις νέες αναπτυξιακές απαιτήσεις, ειδικότερα των επιχειρήσεων που διαθέτουν τα ζητούμενα χαρακτηριστικά του νέου αναπτυξιακού υποδείγματος της χώρας	Θέσεις εργασίας ένα χρόνο μετά την υλοποίηση του σχεδίου προσαρμογής στις επιχειρήσεις που συμμετείχαν, με μόνιμο χαρακτήρα (σύμβαση αορίστου χρόνου) Συμμετέχοντες με βελτιωμένη κατάσταση στην αγορά εργασίας εντός 6 μηνών από τη λήξη του προγράμματος

Αξονας προτερ/τας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ¹ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ² ή ΠΑΝ) ³	Στήριξη της Ένωσης ⁴ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το επιχειρησιακό πρόγραμμα ⁵	Θεματικός στόχος ⁶	Επενδυτικές προτερ/τες ⁷	Ειδικό Στόχοι που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα	Κοινοί και ειδικοί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
					8γ	2.4. Αύξηση απασχόλησης σε υφιστάμενες και υπό σύσταση πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις	Συμετέχοντες που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, εντός 6 μηνών από τη λήξη της συμμετοχής τους Θέσεις εργασίας που δημιουργούνται και διατηρούνται, συμπεριλαμβανομένου του επιχειρηματία, 6 μήνες μετά τη λήξη της παρέμβασης

Αξονας προτερ/τας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ¹ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ² ή ΠΑΝ) ³	Στήριξη της Ένωσης ⁴ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το επιχειρησιακό πρόγραμμα ⁵	Θεματικός στόχος ⁶	Επενδυτικές προτερ/τες ⁷	Ειδικόί Στόχοι που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα	Κοινοί και ειδικόί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
		52.612.381	1,44%	10	10δ	2.2. Ενίσχυση συμμετοχής των επιχειρήσεων στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης και στους μηχανισμούς πρόβλεψης σε δεξιότητες	Συμμετέχοντες σε προγράμματα οι οποίοι απασχολούνται σε συναφείς εργασίες με τις σπουδές τους
		84.337.821	2,31%	11	11α	2.3. Αναβάθμιση της ικανότητας της δημόσιας διοίκησης να υποστηρίζει την επιχειρηματικότητα	Δείκτης αποτελεσματικότητας δημόσιας διοίκησης
Αξονας Προτεραιότητας 3: Ανάπτυξη μηχανισμών στήριξης της επιχειρηματικότητας	ΕΤΠΑ	162.000.000	4,44%	1	1α	3.1. Αναβάθμιση ή/και ανάπτυξη υποδομών έρευνας και καινοτομίας για τη βελτίωση της καινοτομικής ικανότητας της χώρας για τη στήριξη της επιχειρηματικότητας	Αριθμός πατεντών (patents) Μέσος όρος αναφορών ανά δημοσίευση ελλήνων ερευνητών (Δείκτης απήχησης)
		360.491.942	9,89%	2	2α	3.2. Επέκταση υποδομών ευρυζωνικών υπηρεσιών και δικτύων υψηλών ταχυτήτων	Ποσοστό κάλυψης των ευρυζωνικών συνδέσεων υψηλών ταχυτήτων

Αξονας προτερ/τας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ¹ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ² ή ΠΑΝ) ³	Στήριξη της Ένωσης ⁴ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το επιχειρησιακό πρόγραμμα ⁵	Θεματικός στόχος ⁶	Επενδυτικές προτερ/τες ⁷	Ειδικόί Στόχοι που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα	Κοινοί και ειδικόί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
		229.049.234	6,28%	4	4β	3.3. Εξοικονόμηση ενέργειας και αύξηση ενεργειακής απόδοσης με ενεργειακή αναβάθμιση του κτιριακού αποθέματος και της λειτουργίας των επιχειρήσεων	Κατανάλωση ενέργειας
					4γ	3.4. Εξοικονόμηση ενέργειας και αύξηση ενεργειακής απόδοσης με ενεργειακή αναβάθμιση του κτιριακού αποθέματος στις δημόσιες υποδομές και στο τομέα της στέγασης	Κατανάλωση ενέργειας
		80.287.430	2,20%	6	6γ	3.5. Ανάπτυξη ή /και προώθηση οικονομικής δραστηριότητας που βασίζεται στο φυσικό κεφάλαιο και στην πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδος με επίκεντρο το τομέα του Τουρισμού	Αριθμός επισκεπτών σε αρχαιολογικούς χώρους κα μουσεεία

Αξονας προτερ/τας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ¹ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ² ή ΠΑΝ) ³	Στήριξη της Ένωσης ⁴ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το επιχειρησιακό πρόγραμμα ⁵	Θεματικός στόχος ⁶	Επενδυτικές προτερ/τες ⁷	Ειδικό Στόχοι που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα	Κοινοί και ειδικοί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
					6ζ	3.6. Βελτίωση της δυνατότητας ανάκτησης βιομηχανικών αποβλήτων και απορριμμάτων και αύξηση της επαναξιοποίησης τους	Συνολικός βάρος απορριμμάτων/ αποβλήτων βιομηχανικής παραγωγής που οδηγείται στην ανακύκλωση
		291.810.456	8,00%	7	7ε	3. 7. Διασύνδεση των νησιωτικών περιοχών με το ηπειρωτικό σύστημα ενέργειας και διείσδυση του φυσικού αερίου σε όλους τους τομείς κατανάλωσης	Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από θερμικές μονάδες που αντικαθίστανται από το διασυνδεδεμένο δίκτυο
						3.8. Αύξηση της εφαρμογής έξυπνων συστημάτων για την αποτελεσματικότερη διαχείριση της διανομής ενέργειας	Ποσοστό καταναλωτών που εξυπηρετούνται από ευφυείς μετρητές

Αξονας προτερ/τας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ¹ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ² ή ΠΑΝ) ³	Στήριξη της Ένωσης ⁴ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το επιχειρησιακό πρόγραμμα ⁵	Θεματικός στόχος ⁶	Επενδυτικές προτερ/τες ⁷	Ειδικό Στόχοι που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα	Κοινοί και ειδικοί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
Αξονας Προτεραιότητας 4: Τεχνική Συνδρομή ΕΤΠΑ	ΕΤΠΑ	54.678.619	1,50%	TB	TB	4.1. Ενίσχυση του συστήματος διαχείρισης και διοίκησης που αφορά τους άξονες προτεραιότητας του ΕΤΠΑ	Θέσεις εργασίας που δημιουργούνται κατά τη διάρκεια υλοποίησης της πράξης (ισοδύναμα ανθρωποέτη)
Αξονας Προτεραιότητας 5: Τεχνική Συνδρομή ΕΚΤ	ΕΚΤ	12.432.638	0,34%	TB	TB	4.1. Ενίσχυση του συστήματος διαχείρισης και διοίκησης που αφορά τους άξονες προτεραιότητας του ΕΚΤ	Δεν απαιτείται

Εναλλακτικές δυνατότητες

Οι εναλλακτικές δυνατότητες που εξετάστηκαν είναι οι εξής:

- *Σενάριο 0 - Η μηδενική λύση:* Κατ' αυτήν τη λύση δεν θα υπάρξει κανένα αναπτυξιακό πρόγραμμα. Επομένως, όλα τα προβλήματα που άπτονται των τομέων της ανταγωνιστικότητας, της επιχειρηματικότητας και της προώθησης της καινοτομίας, όχι μόνο θα παραμείνουν αλλά και θα ενταθούν, αφού δεν προκύπτουν παρεμβάσεις αντιμετώπισής τους.
- *Σενάριο 1-Η υιοθετούμενη στρατηγική .*
- *Σενάριο 2- Μειωμένη χρηματοδοτική συμμετοχή των δράσεων που υποστηρίζουν τους Θεματικούς Στόχους 1, 4 και 6 και ενίσχυση των Θεματικών Στόχων 2, 3, 7⁸.*

Το Σενάριο 0 της μηδενικής λύσης αποκλείεται, καθώς με τη μη υλοποίηση του Προγράμματος, δεν θα υπάρξει βελτίωση στην ποιότητα του περιβάλλοντος και η συνέχιση των δραστηριοτήτων που δημιουργούν τα υπάρχοντα περιβαλλοντικά προβλήματα θα οδηγήσει στην χειροτέρευση της ποιότητας των περιβαλλοντικών παραμέτρων.

Αναφορικά με το Σενάριο 2 της εναλλακτικής λύσης, μέσω της ενίσχυσης των Θεματικών Στόχων 2, 3, 7, ενισχύεται η συμβολή του Προγράμματος στην επίτευξη των στόχων της προγραμματικής περιόδου 2014 – 2020, αναφορικά με την υποστήριξη κλάδων παραγωγικών, ανταγωνιστικών και δυνάμει εξωστρεφών, την ενίσχυση επιχειρήσεων / επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που διαθέτουν τα ζητούμενα χαρακτηριστικά του νέου αναπτυξιακού υποδείγματος και την εξασφάλιση των παραγόντων που διευκολύνουν τη δραστηριοποίηση των επιχειρήσεων στο ελληνικό επιχειρησιακό περιβάλλον.

Ωστόσο, υποβαθμίζεται η επίτευξη των Θεματικών Στόχων (ΘΣ): 1 «Ενίσχυση της Έρευνας, της Τεχνολογικής Ανάπτυξης και της Καινοτομίας», 4 «Υποστήριξη της μετάβασης σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς» και 6 «Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικής χρήσης των πόρων» της περιόδου 2014–2020. Κατά συνέπεια το Σενάριο 2 δεν επιλέγεται.

Η υιοθετούμενη στρατηγική (Σενάριο 1) προβλέπει μια περισσότερο ισόρροπη κατανομή των χρηματοδοτικών πόρων του Προγράμματος και άρα αναμένεται να επιφέρει θετικά αποτελέσματα τόσο στην τόνωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και των δεικτών ανταγωνιστικότητας, όσο και στην ενσωμάτωση της καινοτομίας και στην καλύτερη διαχείριση και προστασία των περιβαλλοντικών πόρων της χώρας. Έτσι, η επιρροή του Σεναρίου της υιοθετούμενης στρατηγικής κρίνεται ως ιδιαίτερα θετική και ευνοϊκή για την προώθηση των οικονομικών, κοινωνικών αλλά και οικονομικών στόχων της χώρας στο πλαίσιο της προγραμματικής περιόδου 2014 – 2020.

⁸ Δεν γίνεται αναφορά στους Θεματικούς Στόχους 8, 10, 11, καθώς η συμβολή του Προγράμματος σε αυτούς στο πλαίσιο του Σεναρίου 2, δεν μεταβάλλεται. Το γεγονός εξηγείται και τεκμηριώνεται μέσω της αναλυτικής εξέτασης του Σεναρίου 2 που ακολουθεί.

Περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του περιβάλλοντος

Ο μόνιμος πληθυσμός της Ελλάδας ανέρχεται σε 10.816.286 άτομα και η πυκνότητά του είναι μόλις 81,96 κάτοικοι ανά χλμ², από τις μικρότερες στην Ε.Ε. Ο πληθυσμός συγκεντρώνεται σε ποσοστό 33% περίπου κατά μήκος της ακτογραμμής, γεγονός το οποίο εντείνεται ιδιαίτερα κατά τη θερινή περίοδο. Το 20% περίπου του πληθυσμού κατοικεί στις Περιφερειακές Ενότητες Κεντρικού Τομέα Αθηνών και Θεσσαλονίκης.

Ακολουθεί η περιγραφή των βασικότερων περιβαλλοντικών πιέσεων που οφείλονται σε ανθρωπογενείς δραστηριότητες.

Τα αποτελέσματα της **κλιματικής αλλαγής** είναι ήδη αισθητά στον ευρωπαϊκό χώρο, καθώς οι εκπομπές αερίων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου, προκαλούν υπερθέρμανση, με αναμενόμενα αποτελέσματα την αύξηση της στάθμης των θαλασσών, την όξυνση και πύκνωση των ακραίων καιρικών φαινομένων, τη μεταβολή των κλιματικών ζωνών, μετατρέποντας καλλιεργήσιμες εκτάσεις σε ερήμους και ερήμους σε υγρότοπους, τη μείωση των αποθεμάτων οργανικού άνθρακα στο έδαφος, καθώς και σημαντική αύξηση των εκπομπών CO₂. Προβλέπεται αύξηση των διακυμάνσεων στα πρότυπα και στην ένταση των βροχοπτώσεων, που θα καταστήσουν τα εδάφη περισσότερο ευάλωτα στη διάβρωση. Άμεσα σχετιζόμενο με την κλιματική αλλαγή είναι και το φαινόμενο των πυρκαγιών, που οδηγούν σε καταστροφή των εδαφών και ερημοποίηση, σε απελευθέρωση CO₂ στην ατμόσφαιρα και στην υποβάθμιση της βιοποικιλότητας.

Τα γενικά προβλήματα **ατμοσφαιρικής ρύπανσης** στην Ελλάδα διαχωρίζονται σε προβλήματα βιομηχανικής και αστικής ρύπανσης. Ως προς την βιομηχανική ρύπανση, οι σημαντικότερες περιβαλλοντικές πιέσεις προέρχονται από την παραγωγή και την κατανάλωση ενέργειας. Η αυξανόμενη χρήση των ΑΠΕ στην Ελλάδα είναι αισθητή και ενθαρρυντική, ωστόσο οι υφιστάμενες περιβαλλοντικές πιέσεις παραμένουν κρίσιμες.

Επίσης, τα τελευταία χρόνια, και ως αποτέλεσμα των ενεργειών που έχουν αναληφθεί από τις αρμόδιες αρχές, εμφανίζεται πτωτική τάση των συγκεντρώσεων για ορισμένους ρύπους όπως τα σωματίδια, το διοξείδιο του αζώτου, το διοξείδιο του θείου και οι υδρογονάνθρακες, όμως παραμένουν σημαντικά προβλήματα υπερβάσεων των ορίων που καθορίζονται από την εθνική και κοινοτική νομοθεσία.

Σοβαρές περιβαλλοντικές πιέσεις για την ποιότητα του αστικού ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος προέρχονται από τα συστήματα μεταφορών, καθώς οι μεταφορές απαιτούν ένα σημαντικό ποσοστό (περίπου 33%) της ενέργειας που καταναλώνεται συνολικά σε καθημερινή βάση, ενώ η βιομηχανία απαιτεί το 26%, τα νοικοκυριά και οι υπηρεσίες το 39% και η γεωργία περίπου 2%.

Τα σημαντικότερα προβλήματα υποβάθμισης του **ακουστικού περιβάλλοντος** εντοπίζονται στα μεγάλα αστικά κέντρα και οφείλονται κατά κύριο λόγο στην κυκλοφορία των οχημάτων. Εκτός από τις μεγάλες αστικές περιοχές, πρόβλημα θορύβου αντιμετωπίζουν σχεδόν όλες οι τουριστικές περιοχές της χώρας, όπου υποβαθμίζεται τόσο η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, όσο και η ποιότητα ζωής των μόνιμων κατοίκων αυτών των περιοχών. Μικρότερης κλίμακας αλλά

οξυμένα προβλήματα θορύβου προέρχονται από ειδικές δραστηριότητες (π.χ κέντρα διασκέδασης) και από μηχανολογικές εγκαταστάσεις (π.χ βιοτεχνίες, κλιματιστικά μηχανήματα).

Οι βασικοί κίνδυνοι **υποβάθμισης των εδαφών** προέρχονται από την προβληματική διαχείριση των αστικών στερεών αλλά και των επικίνδυνων αποβλήτων, από την έντονα εκτατική οικιστική ανάπτυξη, από την ολοένα αυξανόμενη χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων στην γεωργία, την υπερεκμετάλλευση των υδατικών πόρων για αρδευτική χρήση και από την καταστροφή των δασικών οικοσυστημάτων από πυρκαγιές ή και υπερβόσκηση.

Το 2013 λειτουργούσαν στην Ελλάδα 75 ΧΥΤΑ, ενώ πρόσφατα ολοκληρώνεται η κατασκευή και σε άλλες 3 εγκαταστάσεις και αναμένεται η έναρξη λειτουργίας τους. Αναφορικά με την ανεξέλεγκτη διάθεση αποβλήτων, οι ελληνικές αρχές ακολουθούν σχέδιο δράσης για την οριστική παύση λειτουργίας και αποκατάστασης των ΧΑΔΑ, σε συμμόρφωση με την απόφαση του Δικαστηρίου Ευρωπαϊκής Ένωσης (υπόθεση C-502/03).

Οι **υδατικοί πόροι** βρίσκονται γενικά σε καλή κατάσταση, ωστόσο οι μακροχρόνιες – χωρίς προγραμματισμό και έλεγχο – ανθρώπινες δραστηριότητες έχουν οδηγήσει τα τελευταία χρόνια σε υποβάθμισή τους, τόσο στους επιφανειακούς όσο και στους υπόγειους υδατικούς πόρους. Οι κύριες πηγές ρύπανσης και μόλυνσης εντοπίζονται σε γεωργικές δραστηριότητες και στα αστικά λύματα και τα βιομηχανικά απόβλητα, όπως προκύπτει και από τα Σχέδια Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών (ΛΑΠ) που έχουν εκπονηθεί / εκπονούνται ανά Υδατικό Διαμέρισμα της χώρας σε συμμόρφωση με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ.

Οι κυριότερες πιέσεις στη **βιοποικιλότητα**, τη χλωρίδα και την πανίδα προέρχονται από την γεωργία και την αλιεία, εξαιτίας της προκαλούμενης ρύπανσης των εδαφών, των αλλαγών χρήσεων γης και την αλλοίωση της δομής και λειτουργίας των οικοσυστημάτων. Επίσης, οι περιορισμένες εξορυκτικές δραστηριότητες, η μεταποίηση και ο κλάδος των κατασκευών συνδέονται με φαινόμενα διάβρωσης, ρύπανσης, εναπόθεσης υλικών και δραστικής αλλοίωσης του τοπίου. Επιπλέον, μέσω της προώθησης του τουρισμού ασκούνται σημαντικές πιέσεις για τα φυσικά οικοσυστήματα και για την διατήρηση των χρήσεων γης κυρίως στην παράκτια ζώνη, ενώ τα τελευταία χρόνια έχουν ενταθεί ανησυχητικά και οι δασικές πυρκαγιές. Επιπρόσθετη σημαντική πίεση στα δασικά οικοσυστήματα ασκείται και από την υπερβόσκηση.

Οι σοβαρότερες πιέσεις στο **πολιτιστικό περιβάλλον** της χώρας προέρχονται από την ατμοσφαιρική ρύπανση που προκαλεί διάβρωση στα μνημεία, τη γενική ρύπανση και υποβάθμιση του περιβάλλοντος, λόγω της ανάμειξης ασυμβίβαστων χρήσεων γης, τις υψηλές πυκνότητες δόμησης με περιορισμό των ανοικτών και πράσινων χώρων, την άναρχη ή/και αυθαίρετη δόμηση συχνά με μη φιλικά ή αρμονικά προς το περιβάλλον υλικά και τα απορρίμματα. Επίσης, η προώθηση της τουριστικής δραστηριότητας ασκεί συχνά πιέσεις για τους παραδοσιακούς οικισμούς, ιδίως στις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές.

Εκτίμηση, αξιολόγηση και αντιμετώπιση των επιπτώσεων στο περιβάλλον

Η αξιολόγηση των επιμέρους ειδών δράσεων που προκύπτουν από την επιλογή των επενδυτικών προτεραιοτήτων και των ειδικών στόχων στοχεύει στον έγκαιρο εντοπισμό και εκτίμηση των πιθανών επιπτώσεων στο περιβάλλον, θετικών και αρνητικών, που μπορεί να επιφέρει η εφαρμογή του Προγράμματος.

Η αξιολόγηση πραγματοποιείται για τους τομείς που προβλέπονται από την Οδηγία 2001/42/ΕΚ και συγκεκριμένα:

- Ατμόσφαιρα – Κλίμα
- Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα
- Υδάτινοι Πόροι
- Έδαφος – Τοπία
- Πληθυσμός – Υγεία
- Πολιτιστική Κληρονομιά

Τα κριτήρια με τα οποία γίνεται η αξιολόγηση σε αυτό το επίπεδο περιλαμβάνουν:

- Το *είδος* της επίπτωσης που αναμένεται, δηλ. αν πρόκειται για θετική, αρνητική ή ουδέτερη επίπτωση.
- Την *ένταση* της επίπτωσης, δηλ. αν πρόκειται για ασθενή, μέτρια ή σημαντική επίπτωση.
- Το *χρονικό ορίζοντα* εμφάνισης της επίπτωσης, βραχυ-, μέσο- ή μακροπρόθεσμα
- Τη *διάρκεια* της επίπτωσης, δηλ. αν θα είναι βραχυχρόνια ή μόνιμη
- Την *προέλευση* της επίπτωσης, αν πρόκειται για άμεση ή έμμεση επίπτωση ή αθροιστική.

Πίνακας: Συνοπτική παρουσίαση των θετικών και αρνητικών επιπτώσεων

Τομέας ελέγχου	Θετικές Επιπτώσεις	Αρνητικές Επιπτώσεις
Ατμόσφαιρα – Κλιματική αλλαγή	Σημαντικές θετικές επιπτώσεις από την βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας στα δημόσια κτήρια και στον ιδιωτικό τομέα (κατοικίες και επιχειρήσεις), η οποία συνεπάγεται μείωση εκπομπών στην ατμόσφαιρα. Σημαντικές θετικές επιπτώσεις στην αποδοτικότερη διαχείριση της ενέργειας και άρα την μείωση των εκπομπών στην ατμόσφαιρα καθώς και στα επίπεδα θορύβου μέσω της στήριξης της επιχειρηματικότητας προκειμένου να υιοθετηθούν καινοτόμες τεχνολογίες για την προστασία του περιβάλλοντος.	Σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις αναμένονται σε περίπτωση αύξησης της παραγωγικής δραστηριότητας λόγω αύξησης της ζήτησης ενέργειας και των μεταφορών των προϊόντων και κατά συνέπεια αύξηση των εκπομπών στην ατμόσφαιρα. Σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις από ενδεχόμενη αύξηση της ζήτησης ενέργειας σε υπάρχοντες σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στο ηπειρωτικό σύστημα ή από την ανάγκη επέκτασής τους.

Τομέας ελέγχου	Θετικές Επιπτώσεις	Αρνητικές Επιπτώσεις
	Σημαντική θετική επίπτωση στην μείωση της αρχικά απαιτούμενης ενέργειας στη βιομηχανία από την αξιοποίηση και επαναχρησιμοποίηση των αποβλήτων της παραγωγικής διαδικασίας για την παραγωγή ενέργειας. Σημαντικές θετικές επιπτώσεις στην μείωση των εκπομπών ρύπων και αερίων του θερμοκηπίου από την ανάπτυξη και την αύξηση της διείσδυσης των ΑΠΕ στο ενεργειακό μίγμα της χώρας καθώς και από την ελαχιστοποίηση της χρήσης των πετρελαϊκών μονάδων στις περιοχές που θα συνδεθούν με το ΕΣΜΗΕ. Σημαντική θετική επίπτωση στην μείωση των εκπομπών των ατμοσφαιρικών ρύπων από την αύξηση της χρήσης του ΦΑ σε όλους τους τομείς κατανάλωσης. Μέτρια έμμεση θετική επίπτωση αναμένεται στην αποδοτικότερη διαχείριση της ενέργειας από και άρα την μείωση των εκπομπών ρύπων μέσω της προώθησης της έρευνας και των καινοτόμων τεχνολογιών στους διάφορους τομείς της επιχειρηματικότητας, σύμφωνα με την εθνική στρατηγική έρευνας και καινοτομίας για έξυπνη εξειδίκευση, καθώς και μέσω της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων, ακαδημαϊκών και ερευνητικών φορέων. Ασθενείς θετικές επιπτώσεις από την προώθηση νέων και καινοτόμων ιδεών και τεχνολογιών με περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά καθώς και από την ανάπτυξη δομών πιστοποίησης προϊόντων και υπηρεσιών που θα πραγματοποιηθούν με περιβαλλοντικά κριτήρια. Ασθενής έμμεση θετική επίπτωση στην βελτίωση της ποιότητας της ατμόσφαιρας και στην αποδοτικότερη διαχείριση της ενέργειας κυρίως μέσω της τεχνολογικής αναβάθμισης και της ενίσχυσης των επιχειρήσεων ώστε να αναπτύξουν καινοτομική και ερευνητική δραστηριότητα. Ασθενής έμμεση θετική επίπτωση στην προστασία του περιβάλλοντος από τις δράσεις ενίσχυσης της έρευνας και της καινοτομίας στους στρατηγικούς τομείς της οικονομίας καθώς και η προώθηση των εργαλείων για την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας από τις επιχειρήσεις.	Ασθενής αρνητική επίπτωση στην ποιότητα της ατμόσφαιρας και στα επίπεδα θορύβου ενδέχεται να υπάρξει κατά τη φάση κατασκευής των έργων υποδομής.
Βιοποικιλότητα – χλωρίδα – πανίδα	Σημαντικές θετικές επιπτώσεις στην προστασία και διατήρηση της βιοποικιλότητας μέσω της στήριξης της επιχειρηματικότητας	Σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στην προστασία της βιοποικιλότητας αναμένονται σε

**Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος
Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα Καινοτομία (ΕΣΠΑ 2014-2020)**

Τομέας ελέγχου	Θετικές Επιπτώσεις	Αρνητικές Επιπτώσεις
	προκειμένου να υιοθετηθούν καινοτόμες τεχνολογίες για την προστασία του περιβάλλοντος. Σημαντική θετική επίπτωση στην ανάδειξη και προστασία της φυσικής κληρονομιάς μέσω της υποστήριξης της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης με επίκεντρο τον τομέα του τουρισμού. Σημαντική έμμεση θετική επίπτωση στην προστασία της βιοποικιλότητας μέσω της ολοκληρωμένης και αποδοτικότερης διαχείρισης των βιομηχανικών αποβλήτων. Μέτριες έμμεσες θετικές επιπτώσεις αναμένονται στην προστασία και διατήρηση της βιοποικιλότητας μέσω της προώθησης της έρευνας και των καινοτόμων τεχνολογιών στους διάφορους τομείς της επιχειρηματικότητας, σύμφωνα με την εθνική στρατηγική έρευνας και καινοτομίας για έξυπνη εξειδίκευση, καθώς και μέσω της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων, ακαδημαϊκών και ερευνητικών φορέων Ασθενής θετική επίπτωση στην προστασία της βιοποικιλότητας αναμένεται με την προώθηση των ειδικών μορφών τουρισμού (π.χ. φυσιολατρικός, ιαματικός κτλ) και την ανάδειξη ταυτόχρονα και του φυσικού πλούτου της χώρας. Ασθενής έμμεση θετική επίπτωση στην προστασία της βιοποικιλότητας σε τοπικό επίπεδο κυρίως μέσω της τεχνολογικής αναβάθμισης και της ενίσχυσης των επιχειρήσεων ώστε να αναπτύξουν καινοτομική και ερευνητική δραστηριότητα. Ασθενής έμμεση θετική επίπτωση στην προστασία του περιβάλλοντος από τις δράσεις ενίσχυσης της έρευνας και της καινοτομίας στους στρατηγικούς τομείς της οικονομίας καθώς και η προώθηση των εργαλείων για την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας από τις επιχειρήσεις.	περίπτωση εγκατάστασης των νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων κοντά ή μέσα σε προστατευόμενες περιοχές ή σημαντικούς βιοτόπους. Ασθενής αρνητική επίπτωση στη βιοποικιλότητα θα υπάρξει κατά τη φάση κατασκευής των έργων υποδομής αν πραγματοποιηθούν κοντά ή μέσα σε προστατευόμενες περιοχές ή σημαντικούς βιοτόπους.
Υδατικοί Πόροι	Σημαντικές θετικές επιπτώσεις στην προστασία των υδατικών πόρων μέσω της στήριξης της επιχειρηματικότητας προκειμένου να υιοθετηθούν καινοτόμες τεχνολογίες για την προστασία του περιβάλλοντος. Σημαντικές θετικές επιπτώσεις στα αποθέματα των υδατικών πόρων από την αξιοποίηση και επαναχρησιμοποίηση των παραπροϊόντων και αποβλήτων της βιομηχανίας. Επιπλέον, σημαντικές θετικές επιπτώσεις στην	Σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις αναμένονται σε περίπτωση αύξησης της παραγωγικής δραστηριότητας λόγω αύξησης της χρήσης των υδατικών πόρων και της αύξησης των υγρών αποβλήτων. Ασθενής αρνητική επίπτωση στα θαλάσσια οικοσυστήματα κατά τη φάση κατασκευής και

Τομέας ελέγχου	Θετικές Επιπτώσεις	Αρνητικές Επιπτώσεις
	προστασία και διατήρηση της καλής ποιότητας των υδατικών πόρων από τη μείωση και την κατάλληλη διαχείριση των υγρών και στερεών αποβλήτων. Μέτριες έμμεσες θετικές επιπτώσεις αναμένονται στην προστασία των υδατικών πόρων μέσω της προώθησης της έρευνας και των καινοτόμων τεχνολογιών στους διάφορους τομείς της επιχειρηματικότητας, σύμφωνα με την εθνική στρατηγική έρευνας και καινοτομίας για έξυπνη εξειδίκευση, καθώς και μέσω της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων, ακαδημαϊκών και ερευνητικών φορέων. Ασθενείς θετικές επιπτώσεις από την προώθηση νέων και καινοτόμων ιδεών και τεχνολογιών με περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά καθώς και από την ανάπτυξη δομών πιστοποίησης προϊόντων και υπηρεσιών που θα πραγματοποιηθούν με περιβαλλοντικά κριτήρια. Ασθενής έμμεση θετική επίπτωση στην αποδοτικότερη διαχείριση των υδατικών πόρων και υγρών αποβλήτων κυρίως μέσω της τεχνολογικής αναβάθμισης και της ενίσχυσης των επιχειρήσεων ώστε να αναπτύξουν καινοτομική και ερευνητική δραστηριότητα. Ασθενής έμμεση θετική επίπτωση στην προστασία του περιβάλλοντος από τις δράσεις ενίσχυσης της έρευνας και της καινοτομίας στους στρατηγικούς τομείς της οικονομίας καθώς και η προώθηση των εργαλείων για την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας από τις επιχειρήσεις.	λειτουργίας της υποθαλάσσιας διασύνδεσης με το ΕΣΜΗΕ των Κυκλάδων και της Κρήτης. Κατάλληλα μέτρα περιορισμού των επιπτώσεων μπορούν να προβλεφθούν. Ασθενής αρνητική επίπτωση στους υδατικούς πόρους θα υπάρξει κατά τη φάση κατασκευής των έργων υποδομής.
Έδαφος – Τοπίο	Σημαντικές θετικές επιπτώσεις στην προστασία των χαρακτηριστικών του εδάφους και του αστικού και περιαστικού τοπίου μέσω της στήριξης της επιχειρηματικότητας προκειμένου να υιοθετηθούν καινοτόμες τεχνολογίες για την προστασία του περιβάλλοντος. Σημαντικές θετικές επιπτώσεις στα ποιοτικά χαρακτηριστικά του εδάφους από τη μείωση και την κατάλληλη διαχείριση των αποβλήτων μέσω της επεξεργασίας και επαναχρησιμοποίησης των αποβλήτων/παραπροϊόντων της παραγωγικής διαδικασίας. Σημαντική θετική επίπτωση αναμένεται από την δημιουργία οργανωμένων χώρων υποδοχής επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε περιοχές συγκέντρωσης βιομηχανικών-	Σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις αναμένονται σε περίπτωση αύξησης της παραγωγικής δραστηριότητας λόγω κάλυψης εδαφών και υποβάθμισης του τοπίου και λόγω αύξησης των στερεών αποβλήτων. Ασθενής αρνητική επίπτωση στο έδαφος, λόγω κάλυψης εδαφών, και στο τοπίο θα υπάρξει κατά τη φάση λειτουργίας των ενεργειακών δικτύων και των έργων ΑΠΕ αν δεν ληφθούν κατάλληλα μέτρα χωροθέτησης. Ασθενής αρνητική επίπτωση στο έδαφος και το τοπίο θα υπάρξει κατά τη φάση κατασκευής των έργων υποδομής.

Τομέας ελέγχου	Θετικές Επιπτώσεις	Αρνητικές Επιπτώσεις
	εμπορικών δραστηριοτήτων, δράση η οποία προωθεί την ολοκληρωμένη διαχείριση των αποβλήτων από τις δραστηριότητες, την ορθολογική διαχείριση των πόρων κ.α. Μέτριες έμμεσες θετικές επιπτώσεις αναμένονται στην προστασία των χαρακτηριστικών του εδάφους μέσω της προώθησης της έρευνας και των καινοτόμων τεχνολογιών στους διάφορους τομείς της επιχειρηματικότητας, σύμφωνα με την εθνική στρατηγική έρευνας και καινοτομίας για έξυπνη εξειδίκευση, καθώς και μέσω της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων, ακαδημαϊκών και ερευνητικών φορέων. Ασθενείς θετικές επιπτώσεις από την προώθηση νέων και καινοτόμων ιδεών και τεχνολογιών με περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά καθώς και από την ανάπτυξη δομών πιστοποίησης προϊόντων και υπηρεσιών που θα πραγματοποιηθούν με περιβαλλοντικά κριτήρια. Ασθενής έμμεση θετική επίπτωση στην προστασία του εδάφους και του τοπίου και στην διαχείριση των στερεών αποβλήτων κυρίως μέσω της τεχνολογικής αναβάθμισης και της ενίσχυσης των επιχειρήσεων ώστε να αναπτύξουν καινοτομική και ερευνητική δραστηριότητα. Ασθενής έμμεση θετική επίπτωση στην προστασία του περιβάλλοντος από τις δράσεις ενίσχυσης της έρευνας και της καινοτομίας στους στρατηγικούς τομείς της οικονομίας καθώς και η προώθηση των εργαλείων για την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας από τις επιχειρήσεις.	
Πληθυσμός – Υγεία	Σημαντικές θετικές επιπτώσεις από την αύξηση του εισοδήματος του πληθυσμού και των θέσεων εργασίας. Σημαντικές θετικές επιπτώσεις στην υγεία του πληθυσμού από την βελτίωση των περιβαλλοντικών παραμέτρων μέσω της υιοθέτησης των καινοτόμων τεχνολογιών στους διάφορους τομείς της επιχειρηματικότητας. Σημαντική θετική επίπτωση στην αναβάθμιση των γνώσεων και δεξιοτήτων των εργαζομένων στις νέες αναπτυξιακές απαιτήσεις, όπου σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και τα περιβαλλοντικά ζητήματα.	Σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία του πληθυσμού σε περίπτωση υποβάθμισης του περιβάλλοντος αν αυξηθεί η παραγωγική δραστηριότητα. Ασθενής αρνητική επίπτωση στην ποιότητα της ατμόσφαιρας και στα επίπεδα θορύβου θα υπάρξει κατά τη φάση κατασκευής των έργων υποδομής.

**Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος
Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα Καινοτομία (ΕΣΠΑ 2014-2020)**

Τομέας ελέγχου	Θετικές Επιπτώσεις	Αρνητικές Επιπτώσεις
	Σημαντική θετική επίπτωση στην έκθεση του πληθυσμού σε ρυπογόνες ουσίες με τη βελτίωση της ποιότητας της ατμόσφαιρας μέσω της βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας στα δημόσια κτήρια και στον ιδιωτικό τομέα (κατοικίες και επιχειρήσεις). Σημαντική θετική επίπτωση στην έκθεση του πληθυσμού σε ρυπογόνες ουσίες με τη βελτίωση της ποιότητας της ατμόσφαιρας μέσω βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης και αύξησης της χρήσης των ΑΠΕ και του ΦΑ. Σημαντική θετική επίπτωση από την εφαρμογή των δράσεων στην αναβάθμιση των γνώσεων και δεξιοτήτων των εργαζομένων σχετικά με την αποδοτικότερη διαχείριση των στερεών αποβλήτων. Ασθενείς έμμεσες θετικές επιπτώσεις από τη βελτίωση των περιβαλλοντικών παραμέτρων μέσω της προώθησης της έρευνας και των καινοτόμων τεχνολογιών στους διάφορους τομείς της επιχειρηματικότητας. Ασθενής έμμεση θετική επίπτωση στην αναβάθμιση των γνώσεων και δεξιοτήτων των ερευνητικών ομάδων και των εργαζομένων στις επιχειρήσεις από τις δράσεις ενίσχυσης της έρευνας και της καινοτομίας στους στρατηγικούς τομείς της οικονομίας καθώς και η προώθηση των εργαλείων για την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας από τις επιχειρήσεις.	
Πολιτιστική Κληρονομιά	Μέτριες θετικές επιπτώσεις στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω της αναβάθμισης των περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών των περιοχών που γειτνιάζουν με περιοχές πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Αναμένονται μέτριες έμμεσες θετικές επιπτώσεις στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς με την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος καθώς και από την ανάπτυξη και παραγωγή υλικών και μεθόδων, φιλικών προς το περιβάλλον, για την προστασία και την αποκατάσταση μνημείων και ιστορικών κατασκευών.	Αρνητική επίπτωση ενδέχεται να υπάρξει από την ακατάλληλη χωροθέτηση έργων υποδομής κοντά ή μέσα σε περιοχές πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Πίνακας: Συνεργιστικές επιπτώσεις από την εφαρμογή του Προγράμματος

Τομέας ελέγχου	Θετικές επιπτώσεις	Αρνητικές επιπτώσεις
Ατμόσφαιρα – Κλιματική αλλαγή	Αναμένονται σημαντικές θετικές επιπτώσεις στην μείωση εκπομπών ρύπων στην ατμόσφαιρα άρα και αερίων του θερμοκηπίου καθώς και στην ορθολογική διαχείριση της ενέργειας από την προώθηση των δράσεων βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας και συγκεκριμένα μέσω της ενεργειακής αναβάθμισης τόσο στον δημόσιο (δημόσια κτήρια) όσο και στον ιδιωτικό (κατοικίες και επιχειρήσεις) τομέα. Επιπλέον, σε αυτή την κατεύθυνση θα συμβάλλουν σημαντικά και οι δράσεις για τη βελτίωση του ενεργειακού δυναμικού της χώρας και την αύξηση της χρήσης των ΑΠΕ και του ΦΑ. Οι παραπάνω δράσεις έχουν κατά συνέπεια και θετικά αποτελέσματα στον μετριασμό των επιπτώσεων από την κλιματική αλλαγή. Θετικές επιπτώσεις αναμένονται επίσης στην καλύτερη διαχείριση της ενέργειας από τις επιχειρήσεις μέσω της προώθησης της ερευνητικής δραστηριότητας στον τομέα αυτό και της διασύνδεσης των αποτελεσμάτων της έρευνας με την λειτουργία των επιχειρήσεων καθώς και μέσω της στήριξης των επιχειρήσεων προκειμένου να υιοθετηθούν καινοτόμες τεχνολογίες και μέσα.	Σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις αναμένονται με την ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας λόγω αύξησης των αναγκών σε ενέργεια και των μετακινήσεων για τη μεταφορά των πρώτων υλών και των προϊόντων. Αυτό θα έχει σαν συνέπεια την επιβάρυνση της ατμόσφαιρας. Εφαρμόζοντας τις δράσεις του Προγράμματος για αποδοτικότερη διαχείριση της ενέργειας και υιοθετώντας κατάλληλες πρακτικές μετριάζονται εν μέρει οι αρνητικές επιπτώσεις που προβλέπονται.
Βιοποικιλότητα – χλωρίδα – πανίδα	Το ΕΠ πρόκειται να έχει θετική επίπτωση στην προστασία των στοιχείων της βιοποικιλότητας μέσω της προώθησης της ερευνητικής δραστηριότητας των επιχειρήσεων στον τομέα του περιβάλλοντος και της στήριξης των επιχειρήσεων προκειμένου να υιοθετηθούν καινοτόμες τεχνολογίες και μέσα στον τομέα αυτό. Επιπλέον, θετική επίπτωση στην προστασία της βιοποικιλότητας αναμένεται με την προώθηση των ειδικών μορφών τουρισμού (π.χ. φυσιολατρικός, ιαματικός κτλ) και την ανάδειξη ταυτόχρονα και του φυσικού πλούτου της χώρας.	Η εγκατάσταση των προτεινόμενων υποδομών και η περαιτέρω ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας, θα έχει αρνητική επίπτωση στην διατήρηση της βιοποικιλότητας και στη συνεκτικότητα των οικοτόπων. Ο περιορισμός των δυσμενών επιπτώσεων μπορεί να επιτευχθεί εν μέρει αν ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα κατά την χωροθέτηση των έργων και κατά τη λειτουργία τους.
Υδατικοί Πόροι	Θετική επίπτωση στην προστασία των υδατικών πόρων αναμένεται από την εφαρμογή των παρεμβάσεων για την αποδοτικότερη χρήση των πόρων και αξιοποίηση των παραπροϊόντων και αποβλήτων της βιομηχανικής δραστηριότητας σε συνδυασμό με την υιοθέτηση καινοτόμων τεχνολογιών στον	Η εγκατάσταση των προτεινόμενων υποδομών και η περαιτέρω ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας, θα έχει σημαντική αρνητική επίπτωση στην ποιοτική και ποσοτική κατάσταση των υδάτων (αύξηση χρήσης νερού, παραγωγή αποβλήτων). Ο περιορισμός των

**Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος
Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα Καινοτομία (ΕΣΠΑ 2014-2020)**

Τομέας ελέγχου	Θετικές επιπτώσεις	Αρνητικές επιπτώσεις
	τομέα αυτό. Ακόμα, η ενίσχυση των επιχειρήσεων ώστε να αναπτύξουν καινοτομική και ερευνητική δραστηριότητα και στη συνέχεια να αξιοποιήσουν τα αποτελέσματα της έρευνας θα συμβάλει στη καλύτερη διαχείριση των υδατικών πόρων και των παραγόμενων αποβλήτων και εν τέλει στην προστασία των υδάτων.	δυσμενών επιπτώσεων μπορεί να επιτευχθεί εν μέρει αν ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα κατά τη λειτουργία των έργων.
Έδαφος – Τοπίο	Σημαντική θετική επίπτωση στο έδαφος και το τοπίο αναμένεται από την δημιουργία οργανωμένων χώρων υποδοχής επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε περιοχές συγκέντρωσης βιομηχανικών-εμπορικών δραστηριοτήτων, δράση η οποία προωθεί την ολοκληρωμένη διαχείριση των αποβλήτων από τις δραστηριότητες, την ορθολογική διαχείριση των πόρων κ.α. Θετική επίπτωση στα ποιοτικά χαρακτηριστικά του εδάφους από τη μείωση και κατάλληλη διαχείριση των αποβλήτων αναμένεται επίσης από την εφαρμογή των παρεμβάσεων για αξιοποίηση των παραπροϊόντων και αποβλήτων της βιομηχανικής δραστηριότητας σε συνδυασμό με την υιοθέτηση καινοτόμων τεχνολογιών στον τομέα αυτό. Ακόμα, η ενίσχυση των επιχειρήσεων ώστε να αναπτύξουν καινοτομική και ερευνητική δραστηριότητα και στη συνέχεια να αξιοποιήσουν τα αποτελέσματα της έρευνας θα συμβάλει στη καλύτερη διαχείριση των παραγόμενων αποβλήτων.	Η εγκατάσταση των προτεινόμενων υποδομών και η περαιτέρω ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας, θα έχει σημαντική αρνητική επίπτωση στα χαρακτηριστικά του εδάφους και στο τοπίο. Ο περιορισμός των δυσμενών επιπτώσεων μπορεί να επιτευχθεί εν μέρει αν ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα κατά την χωροθέτηση των έργων και κατά τη λειτουργία τους.
Πληθυσμός – Υγεία	Σημαντικές θετικές επιπτώσεις αναμένονται από την αύξηση των θέσεων εργασίας και της αύξηση του εισοδήματος του πληθυσμού με την ενίσχυση και την περαιτέρω ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Επιπλέον, θετική επίπτωση αναμένεται στην αναβάθμιση των γνώσεων και δεξιοτήτων των εργαζομένων σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος.	Αρνητική επίπτωση στην ποιότητα των περιβαλλοντικών παραμέτρων αναμένεται κυρίως από την περαιτέρω ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας, το οποίο συνεπάγεται επιβάρυνση και στην υγεία του πληθυσμού. Η εφαρμογή των προβλεπόμενων παρεμβάσεων του Προγράμματος με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος μπορούν να περιορίσουν εν μέρει τις αρνητικές επιπτώσεις.
Πολιτιστική Κληρονομιά	Οι δράσεις υποστήριξης της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης με επίκεντρο τον τομέα του τουρισμού καθώς και οι δράσεις προστασίας των στοιχείων της βιοποικιλότητας αναμένεται να αναδείξουν την πολιτιστική κληρονομιά.	Η αύξηση των υποδομών μπορεί να αυξήσει την όχληση σε περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος αν δεν ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα χωροθέτησης και διαχείρισης των παραγόμενων αποβλήτων.

Για την **αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων** που εντοπίστηκαν κατά τη φάση υλοποίησης του Προγράμματος προτείνονται τα ακόλουθα.

Σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις έχουν εντοπιστεί από την *ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και την αύξηση της παραγωγικής δραστηριότητας*. Μέτρα που προτείνονται να ληφθούν υπόψη ώστε να περιοριστούν οι αναμενόμενες επιπτώσεις περιλαμβάνουν:

Για την **ατμόσφαιρα** και τον περιορισμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής:

- Παροχή συμβουλών σε επιχειρηματίες και προώθηση κατάλληλων εργαλείων για τον περιορισμό του μεταφορικού έργου που σχετίζεται με τις μετακινήσεις εργαζομένων, πρώτων υλών, προϊόντων κτλ.
- Ενθάρρυνση των εργαζομένων για τη χρήση των ΜΜΜ και των επιχειρήσεων για τη χρήση εναλλακτικών μεταφορικών μέσων για τη μεταφορά προϊόντων και πρώτων υλών (π.χ. σιδηροδρομικού δικτύου έναντι οδικού).
- Παροχή οικονομικών κινήτρων στις επιχειρήσεις για την υιοθέτηση καινοτόμων τεχνολογιών αντιρρύπανσης, μεθόδων εξοικονόμηση ενέργειας και φυσικών πόρων καθώς και για την ανάπτυξη και εφαρμογή ολοκληρωμένων συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης (π.χ. ISO 50001, ISO 14000, Ecolabel κτλ).
- Ενσωμάτωση κριτηρίων για την εξοικονόμηση φυσικών πόρων και τη χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας στην επιλογή των προτάσεων για ένταξη στο ΕΠ.

Για την προστασία και ανάδειξη της **βιοποικιλότητας**:

- Επιλογή κατάλληλης χωροθέτησης ώστε να μην θίγουν τους οικοτόπους και να αποφεύγεται ο κατακερματισμός τους. Όπου αυτό δεν είναι δυνατόν, λήψη διορθωτικών μέτρων διευκόλυνσης μετακίνησης πανίδας.
- Αξιοποίηση των δυνατοτήτων και ευκαιριών που παρέχουν οι δράσεις για την ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος προκειμένου να αναδειχθούν και να προστατευτούν οι ιδιαιτερότητες του φυσικού περιβάλλοντος.
- Ενσωμάτωση κριτηρίων για την προστασία της τοπικής βιοποικιλότητας, επιπλέον των προνοιών της περιβαλλοντικής αδειοδότησης, στην επιλογή των προτάσεων για ένταξη στο ΕΠ.

Για την προστασία των **υδατικών πόρων**:

- Παροχή οικονομικών κινήτρων στις επιχειρήσεις για την υιοθέτηση καινοτόμων τεχνολογιών αντιρρύπανσης, μεθόδων εξοικονόμηση ενέργειας και φυσικών πόρων καθώς και για την ανάπτυξη και εφαρμογή ολοκληρωμένων συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης (π.χ. ISO 50001, ISO 14000, Ecolabel κτλ).
- Επιλογή κατάλληλων συμπληρωματικών υποδομών, όπου απαιτείται, για την κατάλληλη διαχείριση και ασφαλή διάθεση των παραγόμενων υγρών και στερεών αποβλήτων (σε περίπτωση αύξησης επισκεπτών ή/και παραγωγικών δραστηριοτήτων).

- Ενσωμάτωση κριτηρίων για την εξοικονόμηση φυσικών πόρων στην επιλογή των προτάσεων για ένταξη στο ΕΠ.

Για την **προστασία των εδαφών και των χαρακτηριστικών του τοπίου**:

- Κίνητρα για εγκατάσταση ή μετεγκατάσταση των δραστηριοτήτων σε θεσμοθετημένους υποδοχείς επιχειρηματικών και βιομηχανικών δραστηριοτήτων.
- Αποφυγή εγκατάστασης οχλουσών δραστηριοτήτων κοντά σε αστικά κέντρα.
- Ενθάρρυνση για εγκατάσταση σε υποβαθμισμένες περιοχές αποφεύγοντας την εγκατάσταση σε παραγωγικά εδάφη.
- Παροχή οικονομικών κινήτρων στις επιχειρήσεις για την υιοθέτηση καινοτόμων τεχνολογιών αντιρρύπανσης, μεθόδων εξοικονόμηση ενέργειας και φυσικών πόρων καθώς και για την ανάπτυξη και εφαρμογή ολοκληρωμένων συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης (π.χ. ISO 50001, ISO 14000, Ecolabel κτλ).
- Επιλογή κατάλληλων συμπληρωματικών υποδομών, όπου απαιτείται, για την κατάλληλη διαχείριση και ασφαλή διάθεση των παραγόμενων υγρών και στερεών αποβλήτων (σε περίπτωση αύξησης επισκεπτών ή/και παραγωγικών δραστηριοτήτων).

Για την προστασία και ανάδειξη της **πολιτιστικής κληρονομιάς**:

- Αποφυγή εγκατάστασης οχλουσών δραστηριοτήτων κοντά σε περιοχές πολιτιστικού ενδιαφέροντος.
- Αξιοποίηση των δυνατοτήτων και ευκαιριών που παρέχουν οι δράσεις για την ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος προκειμένου να αναδειχθούν και να προστατευτούν τα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ως προς τις επιπτώσεις κατά τη *φάση κατασκευής των υποδομών*, οι βασικές κατευθύνσεις που προτείνονται για την πρόληψη των επιπτώσεων αυτών στην **ατμόσφαιρα** από την εφαρμογή του προγράμματος είναι οι παρακάτω:

- Οι εργοταξιακές εγκαταστάσεις που εκπέμπουν σκόνη θα πρέπει να βρίσκονται σε απόσταση μεγαλύτερη από 500 m από κατοικίες και γενικότερα δομημένο αστικό περιβάλλον. Επίσης, θα είναι σε απόσταση τουλάχιστον 500 m από τα υδροτοπικά συστήματα.
- Οι εργοταξιακοί χώροι καθώς και οι περιοχές εκχωμάτωσης και επιχωμάτωσης θα πρέπει να διαβρέχονται συστηματικά (για τον περιορισμό της σκόνης) και θα πρέπει να υπάρχει ειδική μέριμνα για τη συλλογή των εργοταξιακών απορριμμάτων και αποβλήτων.
- Οι χωματουργικές εργασίες να περιορίζονται τα χρονικά διαστήματα που στην περιοχή πνέουν άνεμοι μεγάλης έντασης.
- Συχνή διαβροχή και κάλυψη των προϊόντων εκσκαφής και η κατά το δυνατόν συντομότερη μεταφορά στην περιοχή τελικής απόθεσης και διαμόρφωσης τους.

- Η μεταφορά χωματισμών και αδρανών υλικών θα πρέπει να γίνεται από καλυμμένα φορτηγά, ενώ θεωρείται αναγκαία η θέσπιση μέγιστων ορίων ταχύτητας σε όλες τις μη - ασφαλοστρωμένες επιφάνειες. Σύμφωνα με τη νομοθεσία, όλα τα φορτηγά που μεταφέρουν χαλαρά υλικά (π.χ. προϊόντα εκσκαφής) θα πρέπει να είναι καλυμμένα (ΝΔ 4433/1964 Περί Μεταλλευτικών Ερευνών του Δημοσίου και άλλων τινών μεταλλευτικών διατάξεων όπως τροποποιήθηκε με το Ν 273/1976 ΕΤΚ 50/Α και ΥΑ ΙΙ-5η/Φ/17402/84ΕΤΚ 931/Β - Κανονισμός Μεταλλευτικών και Λατομικών Εργασιών). Επιπλέον, θα πρέπει να γίνεται επιλογή διαδρομών των βαρέων οχημάτων εξυπηρέτησης των εργοταξίων, ώστε να διέρχονται εκτός των κατοικημένων περιοχών, όπου αυτό είναι εφικτό. Την ευθύνη τήρησης των εν λόγω μέτρων στη θέση των εργοταξίων πρέπει να έχει η υπηρεσία επίβλεψης.
- Πλύσιμο τροχών όλων των οχημάτων που εξέρχονται από τον χώρο εργασιών με τη χρήση ειδικών διατάξεων.

Για την πρόληψη και μετριασμό των επιπτώσεων από την εφαρμογή του προγράμματος στη **Βιοποικιλότητα, χλωρίδα και πανίδα**, προτείνονται τα ακόλουθα:

- Η επίδραση του στην βιοποικιλότητα της περιοχής θα πρέπει να εξετάζεται κατά την πλήρη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων των προβλεπόμενων εγκαταστάσεων και θα πρέπει να προτείνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης των επιπτώσεων.

Για το μετριασμό των επιπτώσεων κατά τη φάση κατασκευής των υποδομών στους **υδάτινους πόρους** προτείνονται τα ακόλουθα:

- Απαγόρευση πλύσης του μηχανολογικού εξοπλισμού και των οχημάτων σε απόσταση μικρότερη των 100 m από το πλησιέστερο επιφανειακό υδατικό σώμα.
- Ιδιαίτερη προσοχή κατά την κατασκευή θα πρέπει να δοθεί ώστε να αποφευχθεί η διαρροή ουσιών από τα μηχανήματα ή / και τις εργασίες κατασκευής.
- Απαγορεύεται η απόρριψη στο έδαφος οποιωνδήποτε μη-βιοδιασπάσιμων ουσιών.
- Απαγόρευση διάθεσης χωματισμών στα επιφανειακά ύδατα. Απόθεση, έστω και προσωρινά, θα γίνεται τουλάχιστον 100 m μακριά από αυτά και με υλοποίηση έργων συγκράτησης τους από διαρροή.
- Μέριμνα για την αποφυγή απόθεσης προϊόντων εκσκαφής σε σημεία που υπάρχουν έργα αποχέτευσης και θα εμποδίζεται η επιφανειακή απορροή των υδάτων.
- Λελογισμένη χρήση του νερού για τη διαβροχή αδρανών υλικών και αποψιλωμένων επιφανειών (μείωση της εκπεμπόμενης σκόνης) και εφαρμογή και άλλων μέσων όπως η κάλυψη των αδρανών υλικών ή η κατασκευή περίφραξης.

- Αποφυγή ρύπανσης των επιφανειακών και υπόγειων νερών από κάθε είδους λάδια και καύσιμα, με την απαγόρευση της ανεξέλεγκτης διάθεσης τους. Ο κατασκευαστής πρέπει να μεριμνήσει (με ευθύνη της επιβλέπουσας αρχής) να οργανώσει κατάλληλα τα συνεργεία συντήρησης των μηχανημάτων του ώστε η αλλαγή των λαδιών και η τακτική συντήρηση τους να γίνεται σε οργανωμένους χώρους συνεργείων του εργοταξίου ή σε άλλους οργανωμένους χώρους (π.χ. συνεργεία σε κοντινούς οικισμούς). Απαγορεύεται η απόρριψη παλαιών λαδιών επί του εδάφους, ενώ η διαχείριση των μεταχειρισμένων ορυκτελαίων θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ΠΔ 82 (ΦΕΚ 64/Α/02-.03-2004).
- Λήψη από τον κατασκευαστή όλων των απαραίτητων μέτρων με σκοπό τη σωστή λειτουργία του εργοταξίου έτσι ώστε να περιοριστούν κατά το δυνατόν οι πιθανότητες ατυχήματος. Για την αντιμετώπιση όμως των ατυχημάτων θα πρέπει ο κατασκευαστής να διαθέτει στο συνεργείο του κατάλληλα υλικά (ειδικά ελαιοδιαλυτικά ή συναφή χημικά προϊόντα, πριονίδι κ.ά.). Παράλληλα, οι τροχοί των φορτηγών θα πρέπει να πλένονται πριν από την έξοδό τους από τα εργοτάξια, με κατάλληλη συλλογή των εκπλύσεων και αφαίρεση της λάσπης.
- Η διάθεση των λυμάτων του προσωπικού κατασκευής του έργου θα πρέπει να γίνεται ελεγχόμενα. Ο κατασκευαστής θα πρέπει να εγκαταστήσει στα εργοτάξια χημικές τουαλέτες, που το περιεχόμενό τους θα διατίθεται (με τα απαιτούμενα παραστατικά παράδοσης) προς επεξεργασία σε κατάλληλη μονάδα.
- Συλλογή των απορριμμάτων σε κάδους και διάθεσή τους σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία. Καμία καύση υλικών (λάστιχα, λάδια κλπ.) να μη γίνεται στην περιοχή του έργου.

Για την πρόληψη και αντιμετώπιση των επιπτώσεων του εξεταζόμενου προγράμματος στο **έδαφος και στο τοπίο**, προβλέπονται τα ακόλουθα:

- Τα λατομεία προμήθειας αδρανών θα πρέπει να είναι εφοδιασμένα με την απαραίτητη περιβαλλοντική αδειοδότηση.
- Μετά το πέρας των εργασιών κατασκευής θα πρέπει να γίνεται πλήρης αποκατάσταση των εργοταξιακών χώρων και επαναφύτευση με τοπικά ήδη βλάστησης.

Για τον μετριασμό των επιπτώσεων του εξεταζόμενου σχεδίου στον **πληθυσμό και στην ανθρώπινη υγεία** προβλέπονται τα ακόλουθα:

- Ο χρησιμοποιούμενος εξοπλισμός για την κατασκευή θα πρέπει, όσον αφορά στις εκπομπές θορύβου, να πληροί τις απαραίτητες προϋποθέσεις που τίθενται από την ΚΥΑ 37393/2028 (ΦΕΚ 1418/Β/01-10-2003).
- Χρήση κινητών ηχοπετασμάτων και όλων των απαραίτητων μέτρων για την προστασία των οικισμών και κτισμάτων που βρίσκονται στην άμεση περιοχή των εργασιών.
- Απαγόρευση των εργασιών κατά τις ώρες κοινής ησυχίας στις άμεσες περιοχές των κατοικιών.

Για τον μετριασμό των επιπτώσεων του εξεταζόμενου σχεδίου στα στοιχεία της **πολιτιστικής κληρονομιάς** προβλέπονται τα ακόλουθα:

- Κατά τη φάση σχεδιασμού, επιλογή κατάλληλης χωροθέτησης δραστηριοτήτων ώστε να μην θίγουν περιοχές πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Προτεινόμενο Σύστημα Παρακολούθησης

Σύμφωνα με την Οδηγία για την Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση οι αρμόδιες αρχές οφείλουν να παρακολουθούν τις σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις κατά την υλοποίηση του προγράμματος "ώστε, μεταξύ άλλων, να προσδιοριστούν οι απρόβλεπτες δυσμενείς επιπτώσεις και να είναι σε θέση να λαμβάνονται τα διορθωτικά μέτρα".

Τα κριτήρια σχεδιασμού του Συστήματος Παρακολούθησης της ΣΜΠΕ και η επιλογή των δεικτών, προκειμένου να επιτευχθεί η καλύτερη ενσωμάτωση και ευκολότερη παρακολούθηση της περιβαλλοντικής συνιστώσας του Προγράμματος λαμβάνει υπόψη, πέρα από το κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τη ΣΠΕ, και τις κατευθύνσεις του Πλαισίου Επίδοσης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης (ΕΣΠΑ 2014-2020), καθώς και τις Οδηγίες της Εθνικής Αρχής Συντονισμού του νέου ΕΣΠΑ για την παρακολούθηση της προόδου εφαρμογής.

Το σύστημα παρακολούθησης διαμορφώνεται ανά περιβαλλοντικό θεματικό τομέα ως προς τους οποίους έχουν εκτιμηθεί οι πιθανές σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Στο προτεινόμενο Σύστημα Παρακολούθησης έχουν ενσωματωθεί οι δείκτες εκροών που περιέχονται στα παραρτήματα των ειδικών κανονισμών των Ταμείων και έχουν προταθεί επιπλέον δείκτες όπου κρίνεται απαραίτητο για την παρακολούθηση των επιπτώσεων των δράσεων του Προγράμματος.

Στον Πίνακα που ακολουθεί αναφέρονται οι Δείκτες Παρακολούθησης με τη μονάδα μέτρησης τους, οι πηγές δεδομένων και η συχνότητα άντλησης των απαιτούμενων στοιχείων και πληροφοριών για την αποτελεσματική παρακολούθηση τους.

Ατμόσφαιρα – Κλιματική Αλλαγή

Προτεινόμενος Δείκτης Παρακολούθησης	Μονάδα Μέτρησης	Πηγές Δεδομένων	Συχνότητα / Έτη Παρακολούθησης
Δείκτες εκροών			
Μείωση της ετήσιας κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας των δημόσιων κτιρίων	KWh/έτος	Στοιχεία τεκμηρίωσης προόδου Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2014 - 2020	2018, 2023
Πρόσθετη δυναμικότητα από ΑΠΕ	MW	Στοιχεία τεκμηρίωσης προόδου Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2014 - 2020	2018, 2023
Εκτιμώμενη ετήσια μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου	Τόνοι ισοδύναμου CO ₂	Στοιχεία τεκμηρίωσης προόδου Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2014 - 2020	2018, 2023
Αριθμός πρόσθετων χρηστών ενέργειας που συνδέονται σε ευφυή δίκτυα	Χρήστες	Στοιχεία τεκμηρίωσης προόδου Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2014 - 2020	2018, 2023
Δείκτες αποτελέσματος			
Πληθυσμός που καλύπτεται από Φ.Α.	Φυσικά πρόσωπα	Στοιχεία τεκμηρίωσης προόδου Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2014 - 2020	2018, 2023
Δείκτες επιπτώσεων			
Ποσοστό μείωσης εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου	%	Στοιχεία τεκμηρίωσης προόδου Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2014 - 2020	2018, 2023
Ποσοστό μείωσης της ετήσιας κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας των δημόσιων κτιρίων	%	Στοιχεία τεκμηρίωσης προόδου Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2014 - 2020	2018, 2023

Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα - Πανίδα

Προτεινόμενος Δείκτης Παρακολούθησης	Μονάδα Μέτρησης	Πηγές Δεδομένων	Συχνότητα / Έτη Παρακολούθησης
Δείκτες εκροών			
Επιφάνεια οικοτόπων που ενισχύονται προκειμένου να αποκτήσουν καλύτερο καθεστώς διατήρησης ⁹ .	εκτάρια	Στοιχεία τεκμηρίωσης προόδου Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2014 - 2020	2018, 2023

Ύδατα

Προτεινόμενος Δείκτης Παρακολούθησης	Μονάδα Μέτρησης	Πηγές Δεδομένων	Συχνότητα / Έτη Παρακολούθησης
Δείκτες εκροών			
Πρόσθετος πληθυσμός που εξυπηρετείται από βελτιωμένη επεξεργασία λυμάτων	πληθυσμός	Στοιχεία τεκμηρίωσης προόδου Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2014 - 2020	2018, 2023
Δείκτες αποτελέσματος			
Όγκος επαναχρησιμοποιούμενου ύδατος (από τις παραγωγικές επιχειρήσεις)	m ³ / έτος	Στοιχεία τεκμηρίωσης προόδου Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2014 - 2020	2018, 2023

⁹ Αφορά στις εκτάσεις των οικοτόπων, των οποίων η ποιότητα αναβαθμίζεται από τις δράσεις του ΕΠΑνΕΚ.

Έδαφος - Τοπίο

Προτεινόμενος Δείκτης Παρακολούθησης	Μονάδα Μέτρησης	Πηγές Δεδομένων	Συχνότητα / Έτη Παρακολούθησης
Δείκτες εκροών			
Πρόσθετη ικανότητα ανακύκλωσης αποβλήτων	τόνοι / έτος	Στοιχεία τεκμηρίωσης προόδου Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2014 - 2020	2018, 2023
Δείκτες αποτελέσματος			
Επιχειρήσεις ανακύκλωσης – πράσινη επιχειρηματικότητα (πλήθος επιχειρήσεων που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα στον τομέα του περιβάλλοντος ή υλοποιούν δράσεις ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στη λειτουργία τους)	αριθμός	Στοιχεία τεκμηρίωσης προόδου Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2014 - 2020	2018, 2023
Δείκτες επιπτώσεων			
Χρήσεις γης	εκτάρια	ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat	2023

Πληθυσμός -Υγεία

Προτεινόμενος Δείκτης Παρακολούθησης	Μονάδα Μέτρησης	Πηγές Δεδομένων	Συχνότητα / Έτη Παρακολούθησης
Δείκτες εκροών			
Πρόσθετος πληθυσμός που εξυπηρετείται από βελτιωμένη επεξεργασία λυμάτων	πληθυσμός	Στοιχεία τεκμηρίωσης προόδου Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2014 - 2020	2018, 2023
Δείκτες αποτελέσματος			
Ποσοστό πληθυσμού που εκτίθεται σε επίπεδα θορύβου μεγαλύτερα των προβλεπόμενων από τις διατάξεις.	%	Στοιχεία τεκμηρίωσης προόδου Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2014 - 2020	2018, 2023
Ποσοστό εγκεκριμένων κονδυλίων για έρευνα στον τομέα του περιβάλλοντος και της περιβαλλοντικής διαχείρισης επί των συνολικών κονδυλίων έρευνας		Στοιχεία τεκμηρίωσης προόδου Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2014 - 2020	2018, 2023

Πολιτιστική Κληρονομιά

Προτεινόμενος Δείκτης Παρακολούθησης	Μονάδα Μέτρησης	Πηγές Δεδομένων	Συχνότητα / Έτη Παρακολούθησης
Δείκτες εκροών			
Αύξηση του αναμενόμενου αριθμού επισκέψεων σε ενισχυόμενες τοποθεσίες πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και πόλους έλξης επισκεπτών	Επισκέψεις/έτος	Στοιχεία τεκμηρίωσης προόδου Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2014 - 2020	2018, 2023
Δείκτης επιπτώσεων			
Ποσοστό αύξησης επισκεπτών μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και μουσείων (που ενισχύονται)	%	Στοιχεία τεκμηρίωσης προόδου Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2014 - 2020	2018, 2023